

15.8.2021

Työ- ja elinkeinoministeriö

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Työ- ja elinkeinoministeri on pyytänyt valtiovarainministeriön lausuntoa otsikon asiassa, joka koskee ns. pohjoismaista työvoimapalvelun mallia.

Esityksessä ehdotetaan tuettavaksi työnhakijoiden työnhakua ja ohjaamista palvelutarpeen mukaisesti palveluihin toteuttamalla työnhakijan työnhakukeskustelu työttömyyden alkuvaiheessa kahden viikon välein. Lisäksi työnhakijalle ehdotetaan järjestettäväksi puolen vuoden välein kuukauden jakso, jonka aikana järjestettäisiin kaksi työnhakukeskustelua. Keskustelut järjestäisi työ- ja elinkeinotoimisto tai työllisyyden kuntakoikeilussa mukana oleva kunta. Työttömyysturvaoikeuden jatkumisen edellytyksenä työnhakijan olisi haettava tiettyä määrää työmahdollisuuksia. Hakuvelvollisuus kirjattaisiin työllistymissuunnitelmaan. Jos työnhakija laiminlyö hakea työmahdollisuuksia tai osallistua palveluihin häneltä edellytetyllä tavalla, häntä muistutettaisiin työttömyysetuuden saamisen edellytyksistä. Korvauksettomien määräaikojen kestoja porrastettaisiin ja muutettaisiin kohtuullisemmiksi.

Valtiovarainministeriön lausunto

Esityksessä ehdotetut panostukset työnhakijoiden palveluihin sekä palveluprosessiin liittyvät uudistukset ovat sinänsä pääpiirteittäin kannatettavia ja tutkimuskirjallisuuden perusteella niiden voidaan katsoa pidemmällä aikavälillä hyödyttävän julkista taloutta vahvistuvan työllisyyden kautta. Muutosten onnistuminen edellyttää kuitenkin onnistumista myös niiden toimeenpanossa. Huomiota on erityisesti kiinnitettävä haastattelujen toteutumiseen, uuden sanktiojärjestelmän täsmälliseen toimintaan käytännössä, sekä ehdotetun työnhakuvelvoitteen kattavuuteen. Valtiovarainministeriö katsoo, että esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi näiden tekijöiden toimeenpanoa tulisi tukea sekä seurata, ja varautua tekemään tarvittavia täsmennyksiä tilanteen edellyttäessä.

Valtiovarainministeriö katsoo, että esitetty määrältään alennettu työnhakuvelvoite on ongelmallinen erityisesti osa-aikaista työtä tekevien sekä omaehtoisesti opiskelevien henkilöiden osalta. Työnhakuvelvoitteen alentaminen neljän tunnin viikoittaisen työskentelyajan ylittävien osalta luo laajan joukon työttömyysetuuden saajia, joiden työttömyysturvain mukainen etuudensaajan yleinen velvollisuus jää vähäiseksi. Poikkeus muodostaa lisäksi jälleen yhden erityisen piirteen soviteltua työttömyysetuutta saavien henkilöiden tilanteessa. Valtiovarainministeriö katsoo, että tulevaisuudessa työttömyysturvain mukaiseen soviteltuun työttömyysetuuteen liittyviä säännöksiä sekä niihin kytkeytyviä lain julkisista työvoima- ja yrityspalveluista työnhakuvelvoitteita tulisi selvittää ja kehittää kokonaisuutena.

Omaehtoinen opiskelu työttömyysturvaetuudella on sikäli perusteltua, että se voi parantaa työnhakijan osaamistasoa. Merkittävästi alennettu työnhakuvelvoite omaehtoisesti opiskelevien osalta kuitenkin muodostaa huomattavan poikkeuksen siihen yleisesti hyväksytyyn perusajatukseen, jonka mukaan työttömyysetuudella tulisi voida opiskella työnhaun ohella, sikäli kun se ei häiritse työnhakua. Ratkaisu pikemminkin muodostaa tilanteen, jossa työttömyysetuudella tapahtuvan opiskelun katsotaan lähtökohtaisesti heikentävän työnhaun mahdollisuuksia, ja näin ollen edellyttävän alennettua hakuvelvoitetta.

Valtiovarainministeriö katsoo, että omaehtoisen opiskelun tuominen velvoitteiden keveyden osalta yhä lähemmäs opintotukea tuottaa julkisen talouden näkökulmasta kustannuspaineita opintoetuuksilla tapahtuvan opiskelun korvautuessa mahdollisesti työttömyysetuuksilla tapahtuvalla opiskelulla. Lisäksi se luo taloudellista eriarvoisuutta opintoetuuksilla ja työttömyysetuuksilla opiskelevien välillä. Valtiovarainministeriö katsoo, että näiden haasteiden ratkaisemiseksi omaehtoista opiskelua työttömyysetuudella olisi joko pidettävä ensisijaisesti työnhaun ohessa tapahtuvana toimintana ja näin täyden työnhakuvelvoitteen piirissä olevana, tai siihen tulisi kytkeä nykyistä merkittäväällä tavalla tiukempaa ja selkeämmin säänneltyä työvoimapolitiittista harkintaa.

Vaikutukset julkiseen talouteen

Esitys lisäisi työ- ja elinkeinotoimistojen ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevien työvoimapalveluita hoitavan henkilöstön määrän tarvetta 1200 henkilötyövuodella. Henkilöstön lisäämisestä aiheutuisi lisämenoja valtiolle 70 milj. euroa vuodessa. Lisäksi muutosten toimeenpano edellyttäisi työ- ja elinkeinotoimistoissa sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeiluissa mukana olevissa kunnissa uusia toimitilaratkaisuja, tietojärjestelmien kehittämistä sekä henkilöstön kouluttamista.

Esitykseen liittyvän henkilöstön lisäämistarpeen johdosta työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamomentilla 32.01.03 on 70 milj. euron lisämäärärahan tarve, mikä on tarkoitus huomioida vuoden 2022 talousarvioesityksen valmistelussa. Vuosien 2022-2025 julkisen talouden suunnitelman laadinnan yhteydessä linjattiin vastaavasta lisäyksestä vuodesta 2023 alkaen, ja vuoden 2022 lisätarve on tarkoitus kattaa EU:n elpymis- ja palautumisvälineen kautta saatavalla rahoituksella. Lisäksi työttömyysturvajärjestelmään esitetyt muutokset lisääisivät työttömyysturvamenoja noin 33,4 milj. euroa vuodessa ja niiden johdosta asumistukimenot ja toimeentulotukimenot vähenisivät yhteensä 9,7 milj. euroa vuositasolla vuodessa. Menomuutokset ovat pienempiä v. 2022, sillä muutoksia sovellettaisiin toukokuussa 2022 lukien. Työttömyysturva- ja sosiaaliturvamenojen muutokset on huomioitu sosiaali- ja terveysministeriön ehdotuksessa ja valtiovarainministeriön kannassa vuoden 2022 talousarvioesitykseksi.

Esitettyjen muutosten arvioidaan kokonaisuutena vähentävän julkiselle taloudelle aiheutuvia menoja noin 230 milj. eurolla vuodessa, jos edellä mainittuja suorien menojen lisäyksiä ja vähennyksiä ei oteta huomioon. Tämän vaikutuksen arvioidaan syntyvän kokonaisuudessaan siinä vaiheessa,

kun työttömyys olisi päättynyt suurella osalla nykyisin työttömänä olevista, tai heidän kohdallaan olisi alkanut uusi työttömyysjakso, johon liittyisi esitetty tiivis kolmen kuukautta kestävä työnhakua ja työllistymistä tukeva jakso. Jos oletetaan, että tämä koskisi kolmen vuoden kuluessa noin 90 prosenttia työhakijoista, esitetyistä muutoksista johtuva täysi työllisyysvaikutus alkaisi vuodesta 2025.

Näiden julkisen talouden hyötyjen ja esityksestä seuraavien suorien menovaikutusten arvioidaan vähentävän nettona julkisen talouden menoja 140 milj. eurolla. Esityksessä on käsitelty julkisen talouden menot yhtenä kokonaisuutena. Esityksestä ei käy selkeästi ilmi, onko esityksellä kuntien tehtäviä ja menoja lisääviä vaikutuksia. Siltä osin kuin esitys lisää kuntien tehtäviä ja menoja, on uusien tehtävien ja niiden aiheuttaminen menojen lisäys korvattava kunnille täysimääräisesti. Esitys on myös käsiteltävä kuntatalouden ja –hallinnon neuvottelukunnassa.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Sami Yläoutinen